

Hər bir xalqın milli azadlıq və istiqlaliyyət tarixində xilaskar rolunu oynayan dahi insanlar olmuşdur-həmin dahilər öz qətiyyətləri ilə mensub olduqları xalqı öz arxasınca aparmış, ən taleyüklü məqamlarda qalib rolunu oynamışlar. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev müasir dünya tarixinə parlaq və silinməz iz qoymuş böyük şəxsiyyət, qeyri-adi zəka, fitri istedad sahibi, müdrik dövlət xadimi kimi düşmüşdür. Müstəsna xidmətləri ilə əbədlilik qazanan Ümummilli liderin mənalı həyat yolu, zəngin və çoxşaxəli irsi tükənməz ibrət məktəbidir. Ötən illərə nəzər salarkən Azərbaycan xalqının öz müdrik liderinin rəhbərliyi ilə qazanmış olduğu mühüm tarixi nailiyyətlərin bir daha şahidi olur. İntibah və milli şüurun oyanışı Ulu öndərin hakimiyyətə gəlişi ilə başlamış, müstəqilliyimiz məhz onun sayəsində əbədi və dönməz karakter almışdır. Ölkəmiz dünyada layiq olduğu mərtəbəyə Ulu Öndərin uzaqgörənliyi, müdrikliyi, qətiyyəti, dəmir iradəsi, zəngin dövlətçilik təcrübəsi sayəsində yüksələ bilmişdir-onun keçdiyi böyük, mənalı və şərəfli həyat yolu zaman və məkan anlayışına sığır. Hələ sağlığında əfsanələşən, siyasət olimpini fəth etmiş nadir şəxsiyyət olan Ulu öndər haqqında dünyanın məşhur simalarının necə heyranlıqla, ehtiramla danışdıqlarının dəfələrlə şahidi olmuşuq. Müasiri olan dünya liderləri, tanınmış dövlət adamları və siyasi xadimləri tərəfindən dünya miqyasında böyüklüyü etiraf edilən, o cümlədən ABŞ-ın sabiq Prezidenti Corc Buşun "şəksiz lider", Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın "türk dünyasının tanınan və sevilən lideri", Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin "siyasi nəhəng", Fransanın sabiq Prezidenti Jak Şirakin "qeyri-adi şəxsiyyət" adlandırdıqları Heydər Əliyev şəxsiyyətinin nəhəngliyi hər kəsdə qürur və iftixar hissləri yaradır.

XX əsrin 80-ci illəri SSRİ üçün həm iqtisadi, həm də siyasi cəhətdən çətinliklərlə dolu olmuşdur-Qorbaçovun bir sıra üzdeyən islahat tədbirləri bu çətinliklərə çarə olmamış, yarımçıq qalmış, nəhəng bir dövləti uçuruma sürükləmişdir. Yaranan şərait zəngin təbii sərvətləri olan Azərbaycanın talan edilməsinə yol açmışdır - Azərbaycan xalqına ermənilər tərəfindən edilən haqsızlıqlara həm ümumittifaq, həm də respublika Kommunist Partiyasının səssiz qalması azərbaycanlıları hərə-kətə gətirmişdir. Xalq uzun müddətdir davam edən təzyiqləndirilməmiş, meydanlarda "Azadlıq!" şüarlarını səsləndirməyə başlamışdır. Ermənilərin tarixi Azərbaycan torpaqlarında, Qarabağda və sərhəd bölgələrində Azərbaycan xalqına qarşı təbii qəddarlıqlar nəticəsində məcburi köçkünlər ordusu yaranmışdır-bələ bir şəraitdə Moskvanın da ermənilər lehinə mövqeyi onsuz da gərgin olan vəziyyəti daha da kritik həddə çatdırmışdır. Qanlı yanvar hadisəsi Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur-ölkəmizə qarşı ərazi iddiaları irəli sürən Ermənistan təcavüzkar hərəkatlarından və keçmiş SSRİ rəhbərliyinin onlara havadarlığından hiddətlənən, Bakının küçələrinə və meydanlarına çıxaraq buna öz qəti etirazını bildiren geniş xalq kütlələrinə qarşı Sovet ordusunun döyüş hissələrinin yeridilməsi Azərbaycanı misli görünməmiş faciəyə gətirib çıxardı. Sovet ordusu erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı terror aktı həyata keçirmişdir-bu qırğın nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsinə, onun milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilməmişdir.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə, saat 23:30-da Bakı şəhərinə keçmiş Sovet İttifaqının qoşun hissələri fəvqəladə vəziyyət elan edilmədən yeridilmiş və dinc əhaliyə divan tutulmuş, nəticədə yüzlərlə insan qətlə yetirilmiş, yaralanmış və itkin düşmüşdür. Mərkəzi hakimiyyət Azərbaycan müstəqillik hərəkatının Sovet Azərbaycanı hökumətini devirmək cəhdlərini qarşısını almaq üçün hərbi qanunun zəruri olduğunu iddia edirdi. Fəvqəladə vəziyyətin təbii qəddarlıq elan olunanadək hərbi qulluqçular artıq 82 nəfər amansızcasına qətlə yetirmiş, 20 nəfəri ölümcül yaralamışdır-yanvarın 20-də və sonrakı günlərdə Bakı şəhərində 21 nəfər öldürülmüşdür. Fəvqəladə vəziyyətin elan olunmadığı rayonlarda-yanvarın 25-də Neftçalada və yanvarın 26-da Lənkəranda daha 8 nəfər qətlə yetirilmişdir. Beləliklə, Bakıda və Azərbaycan rayonlarında 146 nəfər öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz həbs olunmuşdur. Hərbiçilər tərəfindən 200 ev və mənzilə, 80 avtomasına, o cümlədən təcili yardım maşınlarına ziyan vurulmuş, yandırıcı güllələrin tördəyi yanğın nəticəsində dövlət əmlakı və şəxsi əmlak məhv edilmişdir. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar və qocalar, həmçinin təcili yardım işçiləri və milislər də olmuşdur. Qara Yanvar faciəsi nəticəsində SSRİ Konstitusiyası və Azərbaycan SSR Konstitusiyası kobudcasına pozulmuş, Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqları tapdalanmışdır-bu təcavüzkarlıq aksiyası Azərbaycan xalqının demokratiya və milli azadlıq uğrunda mübarizəsini boğmaq, xalqı təhqir edərək ona mənəvi zərbə vurmaq məqsədi daşmışdır.

Yaşar Əhmədov
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Qərənildən Xarıbülbulə gedən yolun Sarvanı..

Ümummilli lideri Heydər Əliyevin liderlik fəaliyyəti xalqımızın çağdaş tarixinin yarım əsrlik bir dövrünün başlıca istiqamətini və məzmununu təşkil edir-o tarix yaradan bir şəxsiyyət olmaqla yanaşı, həm də tarixi hadisələrə ən doğru-düzgün qiymət verən mütəfəkkir dövlət xadimi, misilsiz bir şəxsiyyətdir. Bu baxımdan dahi siyasətçinin 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı siyasi fəaliyyəti və bu faciəyə verdiyi qiymət özü mükəmməl bir tarixi nümunədir. Ümummilli lider bu faciəni Azərbaycanın qarşı tördəyən bəşəri cinayət adlandırmışdır-20 Yanvar xalqımızın həyatında dərin və sonsuz hüzn tördəməsinə baxmayaraq, Ulu öndər onu tarixi qəhrəmanlıq nümunəsi kimi dəyərləndirmiş, yeni nəsillər üçün örnək səviyyəsinə yüksəltmişdir. Müstəqilliyimizin banisi faciə qurbanlarının xatirəsinin əbədləşdirilməsi, faciədən zərər çəkənlərə dövlət qayğısı göstərilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirmişdir. 20 yanvar hadisəsi ilə bağlı Ulu öndərin mövqeyi, açıqlamaları, atdığı addımlar üç onillik öncə baş vermiş mürekkəb və qanlı hadisələrin mahiyyətini anlamaqda, onun ibrət dərslərini öyrənməkdə xalqımızın qiymətli mənəvi qaynağıdır.

Sovet rəhbərliyinin ali vəzifə borcuna və adi insanlıq xislətinə zidd olaraq Azərbaycanı qarşı irimiqiyaslı hücum təşkil etməsi, nəticədə çox sayda dinc insanın qətlə yetirilməsi və yaralanması uşağdan-böyüyə, qadından-qocaya hamını ayağa qaldırdı, nifrət və qəzəb adlı nəhəng bir tonqal alovlandırdı. Tördəyən vəhşiliyin qanlı görünlüləri, xəyanətkar izləri milyonlarla insanı yüksək bir çərgənə kimi silkeleyib eyni məcraya yönəltdi. Yumruq halına gəlmiş xalqımız heç bir hərbi gücün ram edə bilməyəcəyi qüdrətli bir sipərə döndü. Şəhərə yeridilmiş zəhmli bir güc-gecə yatmış şəhərin başında fırtına qoparmış müasir hərbi texnikanın və mərkəzi obyektlərə sıx-sıx yerləşdirilmiş qoşun bülüklərinin özü şəhərin açılması ilə güclü bir qasırganın qoynuna düşüb acizləşdi. Mərkəzin qarşılaşdığı bir hadisə-şəhərin Qərənfil gölüne bürünməsi bütün dünyanı heyretə saldı. Artıq hadisənin səhəri günü qırğının tördəyən yerlərə qərənfillər düzəlməyə başladı, bütün bunlar heç bir mərkəzdən idarə olunmadan həyata keçirildi və tezliklə bütün Azərbaycan qərənfilə büründü.

Həmin məqamda Moskvada qəfil baş verən hadisə mərkəzi kəskin diksindirməklə yanaşı, Bakı qırğınınin gizlinlərini bütün dünyaya bəyan etdi. Ermənipərəst sovet rəhbərliyinin Qarabağı asanlıqla ermənilərə hədiyyə etmək üçün SSRİ-nin ali rəhbərliyindən uzaqlaşdırdığı və ciddi nəzarət altında saxladığı dünya şöhrətli siyasət və dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri səviyyəsinə yüksəlmiş dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev bütün maneələri aşaraq faciənin səhəri gün Moskvada bir parça Azərbaycan sayılan respublikamızı Daimi Nümayəndəliyinə gətirdi, dərin hüzn içərisində xalqımıza başsağlığı verdi. Ulu öndər Vətəninin harayına yetişərək beynəlxalq mətbuat konfransı keçirdi, Bakı həqiqətlərini bütün dünyaya yayılması üçün geniş bir qapı açdı. Nümayəndəlikdəki bu çıxış təqəüdə göndərilən, siyasi arenadan uzaqlaşdırılan Ulu öndərin siyasi səhnəyə, fəal siyasi fəaliyyətə yenidən qayıdışı oldu.

Sonralar xatirələrində "20 Yanvar mənə dərs oldu" - deyən Qorbaçov 20 Yanvar qırğınının məsuliyyətini dolayısı yolla olsa da, etiraf etmişdir:

"Bu faciəli hadisədən dərs götürdüm. Hakimiyyət ekstremal situasiyada güc tətbiqindən imtina edə bilməz. Ancaq bu aksiya mütləq olaraq əsaslandırılmalı və çox sərt tədbirlərlə bağlı addım məhdudlaşdırılmalıdır. Problemin həlli yalnız siyasi yolla tapılmalıdır".

Böyük siyasət və dövlət xadimi Heydər Əliyev az sonra Vətənə döndəndə M.Qorbaçovun 20 Yanvarla bağlı cinayətinə belə qiymət vermişdi: "Azərbaycan Respublikasının ali hakimiyyət orqanından tələb etməliyəm ki, qısa müddətdə, yaxud heç olmasa növbəti sessiyada bu məsələ müzakirə olunsun. Yanvar hadisələrinə siyasi qiymət verilsin və bu hadisənin günahkarları - kim olursa olsun, Qorbaçovdan tutmuş aşağı respublika rəhbərlərinə kimi, keçmiş, ya indiki - fərqli yoxdur, bu, xalq qarşı cinayətdir, - cəzalandırılsın. Bir nəfəri öldürənə qanunlara görə ən yüksək cəza verilir. Ancaq burada gör nə qədər adam həlak olubdur - bir nəfər günahkar məydan çıxarılmayıb. Bu qədər qanunsuzluğa, demokratiyanın bu qədər pozulmasına dözmək olmaz. Ona görə bu məsələyə biz özümüz siyasi qiymət verməliyik, respublikanın Ali hakimiyyət orqanından tələb etməliyik ki, buna baxsın və günahkarlar cəzalandırılsın". 1991-ci il martın 7-də AR Ali Sovetinin növbəti ses-

siyasında Ulu öndər 20 yanvar hadisəsini növbəti dəfə çox sərt şəkildə şərh etdi: "...1990-cı il yanvarın 20-də İttifaq dövləti tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüz edilməmişdir. Heç bir əsas olmadan, xəbər vermədən, dövlət qanunlarını kobudcasına pozaraq, Bakı şəhərinə müasir silahlı sovet ordusunun qoşun hissələri yeridilmiş, onlar vəhşilik, qəddarlıq etmiş, nəticədə nahaq qan tökülmüş, yüzlərlə adam həlak olmuş, xəsarət almış, itkin düşmüşdür". Ulu öndər qatillərin aşkarlanması məsələsinə yenidən qaldırılmış, 20 Yanvar faciəsinə Ali Sovetin sessiyasının qiymət verməli olduğunu vurğulamışdır.

Qanlı Yanvar faciəsi ilə bağlı verilən kəskin bəyanatlar artıq Azərbaycan tarixində yeni siyasi dövrün başlanmasını idi-dahi şəxsiyyətin növbəti sərt addımı isə SSRİ Nazirlər Sovetinin partiya təşkilatına ünvanladığı 19 iyul 1991-ci il tarixli ərizəsidir-o, kommunist partiyası sıralarından çıxmasına dair bu ərizəsində kommunist rejiminin ölkəni uçuruma apardığını, SSRİ-nin dağılmasının labüdlüyünü açıq bəyan etmişdir-o bu müraciətdə 20 yanvar hadisəsi ilə bağlı qeydlərini bildirdi: "Bu antihumanist, konstitusiyaya və hüquqa zidd hərəkatı ittiham edərək Sov. İKP və Azərbaycan KP MK-nın bu cinayətin üstünü açacağına və günahkarları üzə çıxaracağına ümid edirdim. Artıq yarım il keçib. Nəinki bu dəhşətli cinayətlərin hamıya çoxdan məlum olan günahkarları üzə çıxarılmayıb, əksinə bunları ört-basdır etmək üçün əllərləndirən gələni edirlər. Ümid edirlər ki, bu faciə unudulacaq. Ancaq tarix dəfələrlə sübut etmişdir ki, doğma xalq qarşı yönəldilmiş qanlı cinayətləri on illər keçsə də, unutmaq və bağışlamaq mümkün deyildir".

20 yanvar faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verilməməsi Ulu öndəri çox düşündürən məsələlərdən biri idi. 1990-cı ilin yanvarından sonra hakimiyyətə olan güvvələrin bu məsələdə ilk vəzifəsi faciəni təhlil etmək, günahkarları üzə çıxarmaq və dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət vermək olsa da, respublika əhalisinin təkidli tələblərinə baxmayaraq, bununla bağlı 1993-cü ilə qədər faktiki olaraq heç bir tədbir görülməmişdir. 1990-cı il yanvar ayının 22-də çağırılan Azərbaycan Ali Sovetinin fəvqəladə sessiyası öz işini yarımçıq qoymuş və sonrakı sessiyalarda bu məsələnin müzakirəsini davam etdirməmişdir. Ali Sovetin yanvar hadisələrini tədqiq etməli olan komissiyasının işi başa çatdırılmamış qalmışdır. 1994-cü il yanvarın 12-də keçirdiyi müşavirədə Ulu öndər bu bərədə deyirdi: "...Xalqa təcavüz olunmuş, günahkarlar isə hələ müəyyənləşdirilməmişdir. Görünür ki, ötən yaxın illərdəki Sovetlər Birliyi, respublika rəhbərliyi, məsul şəxslər öz mənafehlərini naminə bu böyük faciənin əsl mahiyyətini xalqa bəyan etməmişlər".

Yalnız Ümummilli liderin hakimiyyətə qayıdışından sonra Qanlı Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi. AR Prezidentinin 5 yanvar 1994-cü il tarixli fərmanında deyilirdi: "1990-cı il yanvarın 20-də Azərbaycan öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda ilk şəhidlərini vermişdir. Təəssüf ki, 20 Yanvar hadisələrinə dövlət səviyyəsində lazımi siyasi-hüquqi qiymət verilməmişdir". Fərmanda Milli Məclisə 20 Yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymət verilməsi, bu məqsədlə parlamentin xüsusi sessiyasının keçirilməsi məsələsinə baxılması tövsiyə edilirdi. Milli Məclisdə 1994-cü il martın 29-da qəbul

edilən qərarla, nəhayət ki, 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi. Qərarda 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələri Azərbaycanda vüət almış milli-azadlıq hərəkatını boğmaq, suveren bir dövlət amalı ilə ayağa qalxan xalqın inam və iradəsinə qırmaq, belə bir yola qədəm qoyan xalqa sovet hərbi maşınının gücünü nümayiş etdirmək məqsədilə totalitar kommunist rejimi tərəfindən hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirildi. Sənəddə Sov.İKP, sovet dövləti və hökumətinin, şəxsən M.Qorbaçovun Azərbaycanı qarşı ağır cinayət tördədikləri, yerli hakimiyyətin xalqımıza xəyanət etdikləri siyasi-hüquqi müstəvidə öz əksini tapdı.

Ümummilli lider şəhidləri və şəhid ailələrinə heç vaxt diqqətdən kənar qoymurdu-20 Yanvar faciəsinin bütün ildönümlərində şəxsən Şəhidlər xiyabanını ziyarət edən Prezident, şəhid ailələrinə müraciətlə bütün Azərbaycan xalqı adından onlara baş sağlığı verir, problemləri ilə yaxından maraqlanırdı. Bu faciəni böyük bir tarixi hadisə kimi qiymətləndirən Prezident qəhrəman övladlarımızın özünü qurban verərək Azərbaycan xalqının milli azadlığı üçün, Azərbaycanın müstəqilliyi üçün yol açdıqlarını ifadə etmişdir. Ulu öndər bu məkanın Azərbaycan xalqı üçün ən müqəddəs yer və ən qiymətli abidə olduğunu bildirmişdir. "...Xalqımız bundan tarixi nəticə çıxarmalıdır. Biz gərək heç vaxt əyilməyək, heç vaxt sinməyək. Bilirsiniz, millətin mənafehi hər bir insanın həyatından üstün olmalıdır". Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi əməkdaşlarının bir qrupu ilə 28 mart 1998-ci il tarixli görüşdə də bu dövrün dərin təhlil edilməsinin zərurətini nəzərə çatdırmışdır. Ümummilli lider 20 Yanvar faciəsinin mahiyyət etibarilə bəşəriyyətə, humanizmə, insanlığa qarşı yönəldilmiş ən qanlı terror aktlarından biri kimi qiymətləndirmişdir.

Xristian Qərb dünyasının diqqətini çəkmək istəməyən Moskva ermənilərə müdaxilə etməmiş, lakin məsələyə ikili standartlardan yanaşaraq, eyni mövqeyi Azərbaycanı qarşı göstərmişdir. Bu qətləmin məqsədinin başlıca olaraq Azərbaycanın milli azadlıq hərəkatına zərbə vurmaq olduğu aşkar görünür. Qarabağ müharibəsi ilə birlikdə yurdlarından köçürülən azərbaycanlıların sovet hakimiyyətinə qarşı narazılığı gündən-günə artmışdır. Eyni zamanda təbii sərvətlər baxımından zəngin olan Azərbaycanın müstəqillik qazanması sovet hökuməti üçün son dərəcə arzuolunmaz bir hadisə idi. Bu səbəbdən sovet rejimi Azərbaycanda yüksələn müstəqillik hərəkatını nə yolla olursa olsun yatırmaq, sovetlərə bağlı digər respublikaları heç vaxt müstəqillik hərəkatına cav atmamaları üçün onlara da bir ibrət dərs vermək qərarına gəlmişdir. Hadisələrin inkişafı Azərbaycanda xalq hərəkatının daha da genişlənməsini və güclənməsini təmin etdiyi kimi, ölkədə müstəqillik istəyini daha güclü bir şəkildə gündəmə gətirdi. Bu proses Azərbaycanı müstəqilliyə aparacaq olan xalq hərəkatının da təşkilatlanmasını və güclənməsini təmin etdi.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin başlaması ilə davam edən proseslərdə Ulu öndər SSRİ-nin siyasətini tənqid edən mövqedən çıxış etmişdir. 1991-1993-cü illər arasında Naxçıvan MR Ali Sovetinə sədrlik etmiş, həmçinin 1992-ci ildə Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri seçilmiş, 1993-2003-cü illərdə isə Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olmuşdur.

16 dekabr 1999-cu il tarixdə 20 Yanvar faciəsinin ildönümü haqqında fərman imzalanmış, bu qətləmin hər il Ümumxalq Hüzn Günü kimi qeyd edilməsi qərara alınmışdır. Ümummilli lider deyərdi: "Mən bu faciəyə həmişə ürəkdən yanaraq həm də vətəndaşlıq borcumu yerinə yetirməyə çalışmışam və bu gün də həmin mövqedəyəm, sabah da həmin mövqedə olacağam. Birinci növbədə, ədalət naminə, eyni zamanda, Azərbaycan xalqının namusunu, şərəfini, milli məniyyətini qorumaq naminə". Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev haqlı olaraq qeyd edir ki, "həmimiz yaxşı xatırlayırıq ki, pensiyada olan Heydər Əliyev faciə baş verəndən dərhal sonra Azərbaycanın Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinin gəlmişdi, öz etiraz səsinə ucaltırmışdı. O vaxt Sovet İttifaqının çökməsinə hələ iki il vaxt qalırdı. Biz o vaxt Sovet İttifaqının rəhbərliyinə qarşı açıq ittihamları, demək olar ki, çox nadir hallarda görürdük. Bu, böyük cəsəret tələb edirdi. Heydər Əliyev həmişə olduğu kimi, o ağır günlərdə də xalqla bərabər, birlikdə idi".

Yanvarın 20-nə keçən gecə 131 insan öldürülmüşdür: onlardan 117-si azərbaycanlı, 6-sı rus, 3-ü yehudi, 3-ü tatar; 744 adam ağır xəsarət almış; 4 şəxs itkin düşmüş; 400 nəfər isə həbs edilmişdir. Fəvqəladə vəziyyət elan edildəndən sonra isə 21 nəfər qətlə yetirilmişdir. Sonradan araşdırmalar apararaq Moskvadakı "Şit" ("Qalxan") adlı müstəqil hərbi qrup belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, Sovet ordusu sovet şəhərinin sakinlərinə qarşı əsl müharibə aparmışdır. Qrup hərbi əməliyyata şəxsən başçılıq etmiş müdafiə naziri Yozova qarşı cinayət işi açmaq tələbi ilə çıxış etdi.

Əvvəlki Səh. 12

1995-ci aprelin 27-də İstanbulda Mixail Qorbaçov Qara Yanvarla bağlı bunu demişdir: "Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan etmək və oraya qoşun göndərmək mənim siyasi həyatımın ən böyük səhvi idi".

Müstəqilliyimiz tarixinin iki hadisəsi insanlığa örnek ola biləcək bir nümunə oldu: 1990-cı il yanvar faciəsindən sonra Qərənfil Şəhid gülü statusu aldı və Qəhrəmanlıq simvoluna çevrildi, 2020-ci il Vətən müharibəsində isə Xarıbülbül Milli mənilik gülü statusu aldı və Zəfər simvoluna çevrildi.

Ümummilli lider xalqımıza qarşı törədilən daha bir cinayət haqqında deyirdi: "Xocalı faciəsi iki yüz ildən çox müddətdə erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı soyqırımı siyasətinin qanlı səhifəsidir"-1992-ci il fevralın 26-da Xocalıda baş verən Azərbaycan xalqının yaddaşından heç vaxt silinməyəcəkdir- həmin vaxt hansısa kiçik cinayət hadisəsi deyil, bütün Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımı aktı həyata keçirilmiş, bəşəriyyətin ən böyük faciələrindən biri törədilmişdir. Bu cinayətin səbəbkarı isə Azərbaycan torpaqları hesabına "Böyük Ermənistan" qurmaq xülyasına düşmüş, xalqımıza qənim kəsilmiş ermənilərdir. Xocalı faciəsi özünün ağırlığı, dəhşəti ilə ermənilərin törətmiş olduğu digər cinayətlərdən köklü surətdə fərqlənir. Xocalıda 613 nəfər qətlə yetirildi, 1275 nəfər əsir və girov düşdü, 56 nəfər xüsusi qəddarlıqla öldürüldü, şəhərin özü isə talan edildi və dağıldı. Ümummilli lider hakimiyyətə gəldikdən sonra Xocalı faciəsi ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdikləri soyqırımı aktı kimi təsbit olundu. Ulu öndərin sayəsində Xocalı soyqırımının dünyaya tanınması istiqamətində xeyli iş görüldü.

XX əsr ərzində Azərbaycan xalqına, millətinə qarşı Ermənistan təcavüzkarları tərəfindən olunan soyqırımları xalqımıza böyük yaralar vumuşdur. Onların arasında ən böyük, ən ağır yarıldan biri Xocalı soyqırımıdır. Xocalı hadisələri bir daha onu göstərdi ki, ermənilər Azərbaycanın tək-cə torpaqlarına göz dikmə, ərazimizi qəsb etmək yox, xalqımıza qarşı soyqırımı törətmək kimi vəhşi bir yola düşmüşlər. Xocalı soyqırımı, ermənilərin xalqımıza qarşı təcavüzü, vəhşiliyi, insana qarşı ən rəzil üsullardan istifadə etməsi bəşəriyyət tarixinə daxil olub və olacaqdır. Erməni siyasi lideri Xocalını törətməklə xalqımızı qorxutmaq istediklərini həyasızcasına bəyan etmişdir-Xocalı qətləmi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişesinin ən dəhşətli səhifəsidir. Ümummilli lider Xocalı soyqırımının tanınmasının əsas səbəbkarı, təşəbbüskarı olmuşdur-o erməni təcavüzünün qarşısının alınması məqsədilə təcili tədbirlər görülməsi üçün BMT Təhlükəsizlik Şurasının dərhal çağırılması xahişilə Təhlükəsizlik Şurasının sədrinə 26 iyul 1993-cü il tarixli yazılı müraciət etmişdir.1994-cü il 24 fevralda Milli Məclisin qərarı ilə hər il fevralın 26-sı "Xocalı soyqırımı günü" kimi yad olunması və bu barədə beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilməsi ilə Xocalı soyqırımına ilk dəfə siyasi qiymət verilmiş oldu. Ümummilli liderin təşəbbüsü ilə əsrin bu böyük faciəsi dövlət tərəfindən öz qiymətini aldı. 1995-ci il 24 fevralda Milli Məclisin dünya parlamentlərinə və beynəlxalq təşkilatlara Xocalı soyqırımı ilə bağlı müraciəti oldu. Xocalı soyqırımına siyasi qiymət verilməsi məhz Ulu öndərin adı ilə bağlıdır: "...1994-cü il 26 fevral ərəfəsində mən Milli Məclisə təklif verdim. Milli Məclis qərar qəbul etdi və Xocalı soyqırımı Xocalı faciəsi günü elan olundu. Bu gün bizim tariximizdə, bizim təqvimimizdə matəm gündür, hüzn gündür. Bunu biz qanunla qəbul etdik....". Soyqırımı qurbanlarını daim yad edən, şəhidlərin xatirəsini əziz tutan Ümummilli lider 1997-ci il fevralın 25-də "Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi elan edilməsi haqqında" fərman imzaladı.

Ulu öndər xalqa 2002-ci il 25 fevral tarixli müraciətində qeyd edirdi ki: "Bu gün Azərbaycan hökuməti və xalqı qarşısında Xocalı soyqırımı və bütövlükdə ermənilərin Dağlıq Qarabağda törətdikləri vəhşiliklər haqqında həqiqətləri olduğu kimi, bütün miqyası və dəhşətləri ilə dünya dövlətlərinə, parlamentlərinə, geniş ictimaiyyətə çatdırmaq, bütün bunların əsl soyqırımı aktı kimi tanınmasına nail olmaq vəzifəsi durur. Bu, Xocalı şəhidlərinin ruhu qarşısında bizim vətəndaşlıq və insanlıq borcumuzdur. Digər tərəfdən, faciənin əsl beynəlxalq hüquqi-siyasi qiymət alması, onun ideoloqlarının, təşkilatçılarının və icraçılarının layiqincə cəzalandırılması bütövlükdə insanlığa qarşı yönəlmiş belə qəddar aktların gələcəkdə təkrarlanmaması üçün mühüm şərtidir". 2003-cü il 15 fevralda Xocalı qaçqınlarının BMT-yə, Avropa Şurasına, ATƏT-ə müraciəti oldu. Müraciətin əsas məqsədi dünyanın bu nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarına 1992-ci ilin fevralında Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində ermənilər tərəfindən törədilmiş Xocalı soyqırımı haqqında həqiqətləri dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmaq və bu qanlı cinayətə hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə nail olmaqdan ibarət idi.

Ümummilli lider həmişə deyirdi ki, bizim əsas problemimiz Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünü aradan qaldırmaq, işğal olunmuş torpaqlarımızı azad etmək, respublikanın ərazi bütövlüyünü təmin etməkdir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 11-ci maddəsinin I hissəsində göstərilir ki, AR-in ərazisi vahiddir, toxunulmazdır və bölünməzdir. Həmin maddənin II hissəsində isə göstərilir ki, AR-in daxili suları, Xəzər dənizinin (gölünün) AR-ə mənsub olan sektoru, AR-in üzərindəki hava məkanı AR-in ərazisinin tərkib hissəsidir. Bu maddənin III hissəsinə əsasən AR-in ərazisi özgeninkləşdirilə bilməz. AR öz ərazisinin heç bir hissəsini heç bir şəkildə kimsəyə vermir; yalnız AR-in Milli Məclisinin qərarı ilə Azərbaycanın bütün əhalisi arasında referendum keçirmək yolu ilə Azərbaycan xalqının iradəsi əsasında dövlət sərhədləri dəyişdirilə bilər. BMT-nin Nizamnaməsinin 2-ci maddəsinin 4-cü hissəsinə əsasən, bütün üzv dövlətlər öz beynəlxalq münasibətlərində, hər hansı bir dövlətin ərazi bütövlüyünə və siyasi müstəqilliyinə qarşı və yaxud BMT-nin məqsədləri ilə bir araya sığmayan hər hansı bir şəkildə güclə hədələməkdən və gücün tətbiqindən çəkinir. Beləliklə, dövlətlərin ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı prinsipi beynəlxalq hüququn bir prinsipi kimi qəbul edilmişdir. Ümummilli lider bununla bağlı demişdir: "Hər bir ölkənin ərazi bütövlüyü, sərhədlərinin pozulmazlığı BMT-nin sənədlərində təsbit edilmiş beynəlxalq hüququn sarsılmaz prinsipidir". Erməni təcavüzü nəticəsində respublikamızın torpaqlarının 20 faizi 30 il ərzində işğal edilmiş, 900 yaşayış məntəqəsi zəbt edilmiş, 4366 sosial obyekt, 690 məktəb, 280 uşaq bağçası, 862 klub, 932 kitabxana, 1831 kino qurğusu, 855 məktəbəqədər müəssisə, 656 poliklinika, ambulatoriya, aptek və digər tibb müəssisəsi, xalqın ibadət yeri olan 10 məscid dağıdılmışdır. Ermənistanın qovulmuş soydaşlarımızın 380 kəndi ələ keçirilmiş və bütün vətənləri orada qalmışdır. Respublikamıza təxminən 50 milyard ABŞ dollarından artıq məbləğində ziyan dəymişdir.

Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalının əsası, əsasında, XIX əsrin əvvəllərində qoyulmuşdur. Ümummilli liderin imzaladığı "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 26 mart 1998-ci il tarixli fərmanında deyildiyi kimi, 1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanan Gülistan və Türkmənçay müqavilələri Azərbaycan xalqının parçalanmasının, tarixi torpaqlarımızın bölünməsinin əsasını qoydu. Azərbaycan xalqının bu milli faciəsinin davamı kimi onun torpaqlarının zəbtinə başlandı. Qısa bir müddətdə bu siyasət gerçəkləşdirilərək ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi. Soyqırım Azərbaycan torpaqlarının işğalının ayrılmaz bir hissəsinə çevrildi. Sovet dönəmində, Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan DQMV-nin Ermənistanla birləşməsi haqqında Ermənistan rəhbərliyi tərəfindən vaxtaşırı cəhdlər edilmiş, lakin bu cəhdlərin qarşısı həmin vaxtlar alınmışdır. Ümummilli lider 14 iyul 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi vəzifəsinə seçildikdən sonra DQMV-nin Ermənistanla birləşdirilməsi barədə edilən cəhdlərin qarşısının alınmasında xüsusi prinsiplə bağlı olmuşdur. Ümummilli liderin bu fikirləri maraqlıdır: "1969-cu ildən Azərbaycana rəhbərlik etmişəm. O zaman da bu məsələlər qaldırılırdı. 1977-ci ildə SSRİ-nin Konstitusiyası qəbul olunarkən Konstitusiyamı hazırlamaq üçün komissiya təşkil edilmişdi. Komissiyaya Baş katib Brejnev rəhbərlik edirdi və respublikaların nümayəndələri də, o cümlədən mən də bu komissiyanın üzvü idim. Komissiya layihə hazırladığı dövrdə, təxminən, bir il müddətində həddindən artıq təkliflər gəlmişdi ki, Dağlıq Qarabağ ayrılıb Ermənistanla verilməlidir. Hətta, bir-iki dəfə bu məsələnin komissiyada baxılmasına cəhd olmuşdur. Məni düzgün başa düşün, olan şeyi deyirəm. Mən o vaxt bunların qarşısını aldım. Amma, qarşısını almaq da çətin idi. İradəmlə və Azərbaycan xalqının milli mənafehlərini canımla, qanımla müdafiə edərək qarşısını aldım".

Ümummilli lider SSRİ rəhbərliyində - Sov. İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, keçmiş SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində işlədiyi müddətdə erməni şovinistlərinin DQMV-nin Ermənistanla birləşdirilməsi haqqında cəhdləri qətiyyətlə dəf edilmişdir. Lakin "üzdənirəq yeni-dənqurma"nın müəllifi M.Qorboçovun məkrli siyasəti nəticəsində Ulu öndər "səhətinə görə" ölkə rəhbərliyindən uzaqlaşdırıldıqdan sonra ermənilər və onların havadarlarının əl-qolu açılır. M.Qorboçovun iqtisadi məsələlər üzrə müşaviri, akademik A.Aqambekyan 1987-ci ilin sonunda Fransanın nüfuzlu "Humanite" qəzetində DQMV-nin Azərbaycandan alınub, Ermənistanla birləşdirilməsi barədə bəyanatla çıxış etdi və 1988-ci ilin fevralında məlum Dağlıq Qarabağ hadisələri başladı. Ümummilli lider keçmiş Sov. İKP MK-nin 1989-cu ilin aprel ayının 25-də keçirilmiş Plenumunda Sov. İKP MK tərkibindən çıxarıldıqdan sonra ermənilər və onların havadarları, xüsusilə, əl-qol açırlar, artıq bu zaman məlum Dağlıq Qarabağ

hadisələri intensiv surətdə genişlənir və dərinləşir. Nəticədə problemə beynəlxalq status verildi-1992-ci ildə ATƏT-in Minsk qrupu yaradıldı və BMT Qarabağ münacişesinin həllini ATƏT-in himayəsinə verdi. Minsk qrupuna 12 dövlət daxildir-ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlərinin vaxtaşırı dəyişməsinə baxmayaraq, bu münacişenin ədalətli həllini təmin edə bilmədi.

Ümummilli lider hakimiyyətə qayıdıqdan sonra bütün fəaliyyəti boyu qondarma Dağlıq Qarabağ məsələsinin sülh yolu ilə, beynəlxalq hüquq normalarına uyğun ədalətli həllinə çalışmışdır. Lakin heç kəsdən gizli deyildir ki, dünyada ikili standartlar mövcuddur. BMT-nin TŞ Dağlıq Qarabağla bağlı 30 aprel 1993-cü il tarixdə 822 №-li, 29 iyul 1993-cü ildə 853 №-li, 14 oktyabr 1993-cü ildə 874 №-li və 11 noyabr 1993-cü ildə 884 №-li qətnamələr qəbul etmişdir. Həmin sənədlərdə BMT TŞ, əslində, Dağlıq Qarabağın və ona bitişik bir sıra rayonların Ermənistan tərəfindən işğalını tanıyırdı. Lakin BMT TŞ-nin həmin qətnamələrinin Ermənistan tərəfindən yerinə yetirilmədiyini halda, bu ölkəyə qarşı heç bir sanksiya tətbiq edilməmişdir. Ümummilli lider Qarabağ həqiqətlərini bütün dünya ictimaiyyətinə olduğu kimi çatdırmaq üçün var qüvvəsi ilə çalışmışdır. Ümummilli lider istər dövlət başçıları, istərsə də xarici ölkələrdə olan Azərbaycan diasporunun nümayəndələri, iş adamları, qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri ilə görüşlərində Dağlıq Qarabağın Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz tərkib hissəsi olması fikrini əsaslandırmış və buna da nail olmuşdur. BMT Baş Məclisinin 6 sentyabr 2006-cı il tarixli "Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində vəziyyət" adlı qətnaməsində Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində baş verən yanğınlardan və onun vurduğu böyük ekoloji ziyanın ciddi narhatlığı vurğulanmışdır. Dağlıq Qarabağ münacişesinin BMT Baş Məclisinin 61-ci sessiyasında müzakirəyə çıxarılması Ermənistanın siyasi atmosferi gərginləşdirmişdir. Rəsmi İrəvanın məsələyə soyuqqanlı yanaşmağa çalışması erməni siyasətçilərinə münacişenin BMT səviyyəsinə çıxarılmasının Ermənistan üçün nə dərəcədə təhlükəli olduğunu demələrinə maneçilik törətmir. Bundan başqa, Dağlıq Qarabağ münacişesinin həlli prosesində Azərbaycanın mövqelərini getdikcə möhkəmlənməsi erməni siyasətçilərinin son hadisəndə hakimiyyət uğrunda mübarizədə yararlanmağa vadar edir. Ermənistan artıq iqtisadi müstəvidə ududuğu kimi, siyasi müstəvidə də ududuğunu başa düşür. Bu ölkənin Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum kimi beynəlxalq layihələrdən kənar qalması, Qars-Axalkalaki-Tbilisi-Bakı dəmir yolunun çəkilməsi ilə beynəlxalq ələmdən təcrid olunması iqtisadi sahədə qazandıqı "uğurlarıdır". Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişesinin həlli məsələsinin BMT-nin Baş Məclisinin sessiyasına çıxarılması, BMT, AŞ, AB, İKT kimi beynəlxalq təşkilatların Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımması isə onun siyasi-diplomatik "uğurları"ndan xəbər verir.

Ulu öndər öz çıxışlarında dəfələrlə bəyan etmişdir ki, Dağlıq Qarabağ münacişəsi yalnız Azərbaycan ərazilərinin bütövlüyü çərçivəsində həll edilə bilər. Prezident İlham Əliyev Milli Məclisin 2006-cı il payız sessiyasının açılışındakı çıxışında demişdir: "Azərbaycanın hərbi büdcəsi Ermənistanın bütün büdcəsinə bərabər olmalıdır və yaqın ki, gələcək biz buna nail olacağıq. Bütün beynəlxalq normalara məhəl qoymayan Ermənistan, əfsuslar olsun ki, beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qınaq obyektinə çevrilmişdir. Azərbaycan artıq o ölkədir ki, öz torpağının işğalına dözməyəcəkdir. Azərbaycan artıq o ölkədir ki, öz iqtisadi, siyasi, hərbi potensialından istifadə edib, istədiyini nail olacaqdır. Dağlıq Qarabağ tarixi Azərbaycan torpağıdır. Azərbaycan torpaqlarında ikinci erməni dövlətinin yaranmasına biz heç vaxt icazə verməyəcəyik". Bu illərdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişesinin Azərbaycan Respublikasının suverenliyinə və ərazi bütövlüyünə riayət edilməsi əsasında diplomatik vasitələrlə həlli Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xarici siyasətinin prioriteti olaraq qalmışdır. Ulu öndər demişdir: "İnanıram ki, mənim axıra çatdırma bil-mədiyim tələyüklü məsələləri, planları, işləri sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çatdırma biləcəm. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyinizə ümidlər bəsləyirəm". Ümummilli liderin müdrik, uzaqqörən və çevik daxili və xarici siyasətinin özünün siyasi kursu elan etmiş, Heydər Əliyev idarəçilik məktəbinin layiqli davamçısı hesab edilən İlham Əliyevin məqsədonlu fəaliyyəti nəticəsində qondarma Dağlıq Qarabağ problemi öz ədalətli həllini tapmışdır.

Azərbaycanın müasir - təxminən 50 illik dövrü böyük dövlət xadimi, mükəmməl strateq siyasətçi, fenomen şəxsiyyət Ulu öndərə bağlıdır. XX əsrin 60-cı illəri təhlükəsizlik orqanlarından respublikanın ali rəhbərində olan yolda Vətənə bağlı tələyüklü ömürdə Qarabağ məsələsi də gündəmdə olmuş, onun prinsipliyyəti nəticəsində söndürülmüş, Azərbaycan xalqının milli maraqları dominant sayılmışdır. "1960-1970-ci illərdə də er-

məni millətçiləri Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan ayırub Ermənistanla birləşdirmək cəhdlərindən əl çəkməmişdilər. Bir çox hallarda həmin cəhdlərin qarşısının alınmamasını təşkilatçısıyam" - söyləyən Ulu öndərin güclü qətiyyəti nəticəsində yalan və iftiraçı erməni iddiaları iflas olunmuşdur. Dahi şəxsiyyət Qarabağın geosiyasi tarixini, geoiktisadiyyatı və mədəni-mənəvi həyat tərzini, orada tarixən yaşayan azərbaycanlı, eləcə də məskunlaşan erməni ailələrin keçmişini, birgə yaşayış münasibətlərini akademik səviyyədə bilir və Qarabağın inkişafı, abadlaşdırılması istiqamətində bütün sahələr üzrə işlər aparırdı. 1967-ci ildə erməni millətçiləri özəri erməni əsilli birini öldürmüş və bu ölümü iki azərbaycanlının üzünə qoymuş, onların məhkəməsinə isə həmin azərbaycanlıları öldürmüşdülər. Məqsəd milli münasibətləri qızışdırmaq, qarşıdurma yaratmaqla yerli əhalini köçürmək, Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsinin bünövrəsini yaratmaqdan ibarət idi-Ulu öndər 15 gün şəxsən Xankəndinə gedərək, bu prosesin qarşısını öz məhərətlə çevik müdaxiləsi ilə aradan qaldırmışdır.

Ümummilli liderin birinci hakimiyyəti zamanında da ölkədə, xüsusən də Dağlıq Qarabağda milli düşüncə, milli ruh, milli kimliyin oyadılmasında danılmaz xidmətləri olmuşdur. Tarixi Şuşanı çox sevən ulu öndər onun iqtisadi-mədəni inkişafında da böyük səylər göstərmişdir. Sonradan isə Moskvada Siyasi Büroda üzv olarkən də daim bu "Ermənistanla birləşmə" arzusunu qabağına sədd çəkmişdir. Müstəqil Azərbaycanda yenidən hakimiyyətə gələn Ulu öndər məhz etnik təmizləmə, təcavüz, soyqırım, erməni millətçiliyi məsələlərinin əsil köklü mahiyyətini açmış və daşnakların "birləşmək arzularına" siyasi-hüquqi qiymət vermişdir. Dünya ictimaiyyətinə ermənilərin terrorçuluq, işğalçılıq siyasətinin əsl mahiyyətini göstərmişdir. Ulu öndər söyləyirdi ki, "Şuşa təkca şuşalılar üçün yox, bütün azərbaycanlılar üçün vətəni, millətini sevən hər bir vətəndaşımız üçün əziz bir şəhərdir, əziz bir qaladır, əziz bir abidədir" və onun ölkəmiz, Vətənimiz üçün xüsusi, vacib yeri olduğunu vurğulayaraq bildirmişdir ki, "Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə ümumiyyyətlə Azərbaycan yoxdur". Hazırda Prezident İlham Əliyev də "Bayrağımız bütün işğal edilmiş torpaqlarımızda dalğalanacaq" - deyər bəyan edir. "Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etmək üçün hər bir döyüşə, hər bir vuruşa hazır olmalıyıq", - söyləyən Ulu öndər sanki uzaqqörənliklə dündənən bu günə əslənib və yaxud "Bizim məqsədimiz müharibə etmək deyil, ordumuz ərazi bütövlüyünü, sərhədlərinin toxunulmazlığını təmin etmək üçün lazımdır" paradigmatı məntiqli günümüzün yoludur. Ulu öndərin "Ya ayağa qalxıb torpaqlarımızı azad etməli, ya məhv olmalı, ya da millət olmadığımızı etiraf etməliyik" siyasi fəlsəfəsində "Azərbaycan xalqı həmişə güclü olub. Amma bu xalqı qaldırmaq, səfərbər etmək lazımdır" məntiqlə var.

Prezident İlham Əliyev 2020-ci il sentyabrda Azərbaycanda qismən səfərbərlik elan etdi və sanki hər birimizdə dündənən ünvanladığımız kəlamımızı öz qətiyyətlə cəsarəti ilə oyatdı. Ulu öndərin "Dünya bilməlidir, o cümlədən Ermənistan bilməlidir ki, biz heç vaxt torpaqlarımızı bir qarşını da heç kəsə verməyəcəyik" hökmündə "Qəhrəman Azərbaycan əsgəri, müqəddəs Azərbaycan torpaqlarının, müstəqil Azərbaycan Respublikasının müdafiəsi yolunda irəli" əmri bu gün də Şuşaya yolumuz, amalımız da "Qarabağ Azərbaycandır" nidamızıdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan xalqına müraciət edərək "Mənim başa çatdırma bil-mədiyim bütün işləri İlham Əliyev başa çatdıracaq" - söyləmiş və İlham Əliyevi siyasi varis elan etmişdir. Bu hadisə 2003-cü ilin payızında olmuşdur... Düz 17 il sonra isə yenə payızda Prezident İlham Əliyev böyük strateq Heydər Əliyevin uzaqqörən dühasının sübuta ehtiyacı olmadığını təsdiq etdi və Ali Baş Komandan, strateq sərkərdə olaraq işğalçı Ermənistanı yenidən atəşkəsi pozaraq torpaqlarımızı ilan təcavüzünə qarşı Azərbaycan Ordusuna əks-hücumla keçmə əmrini verdi. Vaxtilə Ulu öndər Qarabağ münacişesini əlində xətkeş, önündə Azərbaycanın xəritəsi dünyaya Azərbaycanı-Qarabağı tanıdırdı, hazırda Ali Baş Komandan İlham Əliyev dünyanı məşhur televiziya və KİV-lərinə "Qarabağ Azərbaycandır!" bəyan edir.

Azərbaycan torpaqları işğal edilsə də, Ulu öndər siyasi-ideoloji, hərbi-diplomatik təbliğatı dayandırmır və ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi bərpa edirdi. 17 il sonra XXI əsr Azərbaycanının islahatçı, lider Prezidenti, həm də xilaskar strateq, Ali Baş Komandan və Vətən müharibəsinin diplomat sərkərdəsi Ulu öndərin başladığı diplomatik yolu davam etdirdi. Prezident ilk öncə bu illərdə güclü ordu-güclü dövlət-güclü iqtisadiyyat strategiyası ilə vəhətdə, azərbaycançılığa söykənən güclü xalq və kreativ, intellektual Azərbaycan vətəndaş formulasında xalqın milli mənafehinə qorumağa, Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların birgə yaşayış həyat tərzinə hörmət amilini formalaşdırdı.